Nærings- og fiskeridepartementet

Vår saksbehandler	Kopi til	Vår dato	Vår referanse	Deres referanse
Henrik Dahle		28.08.2024		

NOU 2024:9 Ny lov om offentlige anskaffelser

Det vises til høring fra Nærings- og fiskeridepartementet datert 16. mai 2024 hvor det bes om innspill til Anskaffelsesutvalgets andre delutredning. Unio er Norges største hovedorganisasjon for arbeidstakere med høyere utdanning. Vi har om lag 400 000 medlemmer fordelt på 14 medlemsforbund i offentlig og privat sektor. Unio takker for muligheten til å få komme med innspill.

Våre hovedsynspunkter er knyttet til det som gjelder sikkerhet og beredskap i helsesektoren og baserer seg på innspill vi har mottatt fra helsesiden i organisasjonen vår.

1. Unio støtter at ny lov om offentlige anskaffelser i formålsparagrafen uttrykkelig angir at loven skal bidra til å ivareta sikkerhets- og beredskapshensyn.
2. Vi etterlyser en tydelighet på hvordan man med gjeldende lov har mulighet til å sikre tilgang til EUs indre marked.
3. Private kommersielle aktører i offentlig velferd må risikovurderes i et sikkerhets- og beredskapsperspektiv.
4. Økt innslagspunkt for kontroll gir økt risiko for useriøse aktører.
5. Private helseinstitusjoners prioriteringsforpliktelser må tydeliggjøres.
6. Innsynsrett for tillitsvalgte bør vurderes innført i lovs form.
7. Kvalitetskriteriet må operasjonaliseres.
8. Utenlandsk eierskap til private helseinstitusjoner må være et eget sikkerhetspolitisk element.

Til punkt 1: Selv om dagens anskaffelsesregelverk gir et betydelig handlingsrom for å ivareta beredskapshensyn og nasjonale sikkerhetsinteresser i anskaffelser, er det behov for forenkling av regelverket, økt kunnskap og tydeliggjøring av ansvar. Det er en forutsetning at oppdragsgiver er oppmerksom på det handlingsrom som regelverket gir, og at det i lys av et endret trusselbilde vil være aktuelt å stille krav til sikkerhet og beredskap i en rekke offentlige anskaffelser. Utvalget nevner spesifikt beredskapslagre av mat og medisiner. Her kan tilføyes smittevernutstyr, som var kritisk ved pandemiens utbrudd. Andre erfaringer fra helsesektoren er knyttet til avhengighet av utenlandsk arbeidskraft og deltidsomfanget.

Unio vil understreke Totalberedskapskommisjonens klare anbefaling om å etablere tydeligere nasjonale ambisjoner for dimensjoneringen av helseberedskapen. Unio støtter derfor forslaget om at relevante myndigheter lager en oppdatert veileder om sikkerhet og beredskap i offentlige anskaffelser, herunder identifiserer spesielle kategorier av anskaffelser som er særlig utsatt med tanke på sikkerhet og beredskap.

Til punkt 2: Erfaringene fra Covid 19-pandemien viste at EØS-avtalen ikke nødvendigvis var nok for å sikre tilgang til EUs indre marked. Da EU i mars 2020 innførte umiddelbart eksportforbud, ble viktig medisinsk materiell stanset på grensen mellom Sverige og Norge, med potensielt svært alvorlige følger for kvaliteten i helsetjenestene og sikkerheten for helsepersonellet. Det er i utvalgets vurderinger ikke klart for Unio hva som eventuelt må eller kan gjøres for å forhindre en tilsvarende situasjon, og om det er behov for endringer eller veiledere som ivaretar denne problemstillingen. Vi etterlyser derfor en tydelighet på hvordan man med gjeldende lov har mulighet til å sikre at en tilsvarende situasjon ikke oppstår igjen.

Til punkt 3: Unio slutter seg til at det i krisetid vil kunne være nødvendig å benytte seg av lokalt næringsliv, men bruken av private kommersielle aktører i offentlig velferd må risikovurderes i et sikkerhets- og beredskapsperspektiv. I NOU 2020: 13 *Private aktører i velferdsstaten* fant man en forskyvning fra mindre norske foretak til større norskeide konsern og noen helt eller delvis utenlandsk eide konsern. Det ble også vist til en økende interesse fra store offentlige konsern (Private Equity fond) med kort investeringshorisont. Anskaffelsesutvalgets forslag om å legge til rette for lokale og regionale bedrifter gjennom delkontrakter og begrensning i antall delkontrakter som kan tildeles en leverandør, at det stilles krav og kriterier på de ulike trinnene av en anskaffelse som ivaretar hensyn til sikkerhet og beredskap, samt lengre kontraktsvarighet, er gode og må følges opp.

Til punkt 4: Unio vil understreke betydningen av bedre oppfølging og kontroll, som også påpekt av Riksrevisjonen og Arbeidstilsynet i flere rapporter. Dersom innslagspunktet for kontroll økes til innslagspunktet for kunngjøring, slik utvalgets flertall foreslår, vil det bety at langt færre kontrakter enn i dag skal kontrolleres. Dette øker risikoen for at useriøse aktører vil benytte et handlingsrom der det stilles krav, men hvor oppfølgingen er begrenset eller fraværende, og at flere useriøse aktører vil sikte seg inn på de mindre kontraktene, nettopp fordi det lovfestes at det ikke skal være lovfestet kontrollplikt for disse.

Til punkt 5: Private helseinstitusjoner må ha tydelige prioriteringsforpliktelser, akseptere statens premisser og vurderinger rundt krisesituasjoner og at forpliktelsen i slike situasjoner kan gå ut over innholdet i gjeldende kontrakter. Den finske beredskapstilnærmingen er i så måte en fornuftig tilnærming. Unio vil understreke betydningen mangelen på helsepersonell har for beredskapshåndteringen og at tilgjengelig kompetanse må sikres også fra de private tjenesteleverandørene.

Til punkt 6: Unio ser viktigheten av grundige anbudsprosesser der medvirkning fra arbeidstakerrepresentanter inngår som en naturlig del for å sikre nødvendig kvalitet på varen eller tjenesten som etterspørres. Slike innkjøp vil ofte påvirke den enkeltes arbeidsvilkår, og er dermed gjenstand for medbestemmelse. Dette burde også presiseres i lov om offentlige

anskaffelser. Vår erfaring er at slike prosesser er krevende for små virksomheter, og har merket oss blant annet den jobben som er gjort av Sykehusinnkjøp med arbeidstakerrepresentasjon, der dette har medført en bedre sikring av overholdelse av krav til lønns- og arbeidsvilkår ved innleie av sykepleiervikarer i offentlige sykehus. En liknende organisering eller ordning for å øke kvalitet på anbudsprosessene ville også kunne komme Kommune-Norge til gode på samme vis.

Til punkt 7: Formålet med anskaffelsesregelverket er å fremme effektiv bruk av samfunnets ressurser. I utgangspunktet er kvalitet og pris som de sentrale vurderingskriteriene, et godt utgangspunkt for utarbeiding av kravspesifikasjoner og kontraktsinngåelser. Unio er likevel bekymret av veiingen mellom disse to kriteriene. Våre erfaringer er at en manglende definisjon av kvalitet, spesielt i de kommunale helse- og omsorgstjenestene, gjør at priskriteriet får en langt større vekt enn kvalitetskriteriet. Dette gjelder ikke bare ved anbud på tjenester, men også blant annet ved anskaffelse av ny teknologi, legemidler og ved nybygg av helseinstitusjoner

Til punkt 8: Helsetjenestens samfunnssikkerhetsmessige betydning, som poengtert både av Totalberedskapskommisjonen og i Helseberedskapsmeldingen, bør ha implikasjoner for vurdering av utenlandsk eierskap. Unio mener derfor at det er formålstjenlig at leverandører av helse- og omsorgstjenester fra utenfor EU/EØS-området bør være gjenstand for strenge vurderinger opp mot kravene til beredskap og samfunnssikkerhet.

Med hilsen
Unio

Jon Olav Bjergene
sekretariatssjef

Henrik Dahle
fagsjef og advokat